

Kojenecké období

(do jednoho roku života)

Schopnosti kojence v určitých obdobích

3 měsíce

Leží na zádech již v symetrické poloze, ruce otevřené, sleduje předměty ve svém zorném úhlu, v poloze na bříšku se opírá o předloktí a zvedá hlavu, zkoumá objekty ve své blízkosti.

Uchopování předmětů je lepší zrakem než rukama, neobratné pokusy – ruce se vlní směrem k předmětu, někdy o něj zavadí, strčí do něj. Předměty sleduje pohybem hlavy i očí, předměty v pohybu ho zaujmou více než statické. Do pěstičky svírá prst dospělého, stisk zesiluje, pokud se prst chce vymanit.

Křik je méně častý a více diferencovaný, „broukání“ - začíná vydávat první hlásky (eu), začíná se nahlas smát.

Schopnosti kojence v určitých obdobích

6 měsíců

Přidrží se podaných prstů a přitahuje se do sedu. S oporou sedí vzpřímeně, bez opory nejisté a jen chvíli, obvykle žabí sed, při reakcích na podněty padá.

Uchopuje větší předměty, sahá celou dlaní, hrabe po předmětech, drobnější není schopen uchopit. (Sahání po předmětech se objevuje u novorozenců, po pár dnech však vymizí a znovu se postupně vyvíjí.) Do šesti měsíců uchopené hračky jen krátce zkoumá, poté s nimi začíná manipulovat daleko aktivněji (bouchá hračkou, třepe s ní, překládá ji z ruky do ruky...)

Vývoj řeči – „žvatlání“ = vyslovování slabik, nejprve jednotlivých (ba) poté reduplikovaných (bababa). Hlasem vyjadřuje své pocity, i nespokojenost dává najevo i jinak než pláčem. Otáčí se za zvukem. Koordinace sluchu a hmatu.

Schopnosti kojence v určitých obdobích

9 měsíců

Dítě sedí pevně a vzpřímeně bez opory, libovolně dlouho, nespadne, když se otáčí či naklání, zvládá se samo posadit. Aktivní lokomoce – leze po čtyřech, s oporou (za ruce či zábradlí postýlky) se vytáhne do stoje.

Úchop se změnil od dlaňového ke klešťovému, tak je dítě schopno uchopovat i drobné věci. Složitější je aktivní pouštění věcí, nastupuje nyní vyhazování věcí z kočárku, na zem, směrové pouštění věcí nastane později.

Samo si drží lahvičku při pití, pije z hrnku, kouše rohlík či sušenku, kterou si samo drží.

Objeveny vztahy mezi předměty – předmět vyjme z nádoby, kostkami tluče do sebe,...

Vývoj řeči – rozumí jednoduchým výzvám, objevuje se první slůvko, zpravidla jednoslabičné, ale je spojeno s určitým významem!, individuální variabilita ve vývoji řeči velmi vysoká!

Schopnosti kojence v určitých obdobích

12 měsíců

Vydrží stát bez přidržování, chodí, jen když se něčeho drží, krůčky nejisté.

Hra je stále převážně explorací, ale je vyspělejší a diferencovanější – nedělá se všemi hračkami to stejné, ale rozlišuje podle jejich funkce, gumovou hračku mačká, hřebínek přikládá k vlasům, kostky se pokouší dát na sebe...

Vývoj řeči – rozumí většímu počtu slov a slovních výzev, vlastní mluvení jen několik (průměrně 6) jednoduchých zkomolených slůvek.

Zákonitosti vývoje

Princip vývojového směru – zákonitý posun v prostoru během času, postupné ovládnutí jednotlivých částí těla dítětem.

- Kefalokaudální postup – ovládnutí těla postupuje stejným směrem jako somatický růst od hlavy k patě
- Proximodistální postup – posun od centra těla k periférii, nejprve ramenní a kyčelní kloub, postupně zápěstí, prsty
- Ulnoradiální postup – posun od malíčkové strany dlaně k palcové při aktivním úchopu

Asymetrický tonicko-šijový reflex – tendence k postupné specializovanosti pravé a levé strany těla, symetrické rozložení končetin u nedonošených dětí, u zralých novorozenců – hlava otočena na jednu stranu, dolní a horní končetiny v extenzi na té straně, k níž je obrácen obličej, opačné končetiny ve flexi

Zákonitosti vývoje

Princip střídavého proplétání antagonistických neuromotorických funkcí – odpovídá obecnému procesu vývoje podél spirály směrem ke konečné zralosti. Období, kdy končetiny jsou napjaté, prodloužené, se střídají s obdobími pokrčených a uvolněných končetin.

Princip individualizace – každé dítě se rodí jako jedinečné individuum a takto se projevuje i v průběhu vývoje, svérázný způsob růstu, i když zákonité vývojové sekvence jsou zachovány u všech přibližně stejně.

Princip autoregulace – k postupům na vyšší úroveň nedochází hladce a vyrovnaně, u dítěte jsou výkyvy a fluktuace, jež si řídí samo, dítě bez předem stanoveného režimu si určuje intervaly mezi jídlem a spánkem, mnoho výkyvů, ale celkový směr je jednoznačný.

Intuitivní rodičovství

Intuitivní rodičovství – chování, kdy rodiče i pečovatelé při komunikaci s vlastním nebo cizím dítětem raného věku (novorozenec, kojeneček) modifikují své chování, aniž by si toho byli vědomi, nebo tím sledovali nějaký záměr. Tento vzorec chování má plnit adaptační funkci a má zřejmě vrozené psychobiologické predispozice.

Týká se žen, mužů i dětí.

IR má důležitou roli v průběhu kojenečova vývoje.

Dyáda rodič-dítě umožňuje vznik řady adaptivních funkcí ve vztahu k věkově specifickým požadavkům vývoje – preverbální komunikace slouží k osvojení krmení, regulace behaviorálních stavů, organizace bdění a spánku, řízení citových projevů a pozornosti. Později důležitá při osvojování řeči.

Synchronizované interakce matka a dítě

- **Brazelton** (1972) - vzájemný vztah mezi matkou a dítětem.

Interakce (sekundy):

1. Zahájí matka- vzbudí zájem nějakým signálním podnětem. Důležité je, aby vyladila matka s dítětem vůči sobě optimální pozici. Nejlépe pohled z očí do očí.
2. Poté následuje tzv. **pozdravení** -navázání kontaktu. Projevuje se úsměvem, vykulením očí, mimikou, vokalizací.
3. Vrcholem je potom radostná excitace. Nato dochází k oslabení kontaktu – interakce.

Asynchronní interakce matka a dítě – matka není naladěna na vnímání signálů- nereaguje přiměřeně na rytmus dítěte. Například dítě zavaluje různými podněty, bez ohledu na jeho momentální stav - dítě ztrácí zájem o sociální interakci.

Teorie attachmentu

John Bowlby (1907 - 1990) - britský psychoanalyticky orientovaný psycholog. Zabýval se otázkami sociálního a emocionálního vývoje dítěte, což v té době bylo na pokraji psychologie. Zajímala ho otázka vytváření citové vazby dítěte k prvním nejdůležitějším lidem jeho života. Bowlby byl inspirován Konrádem Lorenzem. Bowlby považuje za jednu ze základních potřeb člověka vytvoření bezpečné a jisté citové vazby s pečovatelem.

Attachement

Attachment k otci – děti jsou schopny připoutání k otci a matce přibližně ve stejnou dobu. Zjistilo se, že otcové dovedou být stejně citliví jako matky. Dovedou se přizpůsobit potřebám dítěte. Odlišnosti : Otcí si spíš hrají, matky rozprávějí. Otcové s dětmi často točí, vyhazují je, poplácávají. Pozor, otec se ale mění, pokud zastává roli matky!

Vývoj attachmentu

- **1. fáze** trvá od narození do 3. měsíce – u dětí jsou nediskriminované reakce k lidem. Děti vykazují reakce na lidi, ale obecně vždy stejně. Preferují lidský hlas, tvář. Ve třetím měsíci se objevuje tzv. sociální smích. Jde o úsměv na lidskou tvář. Smích v každém případě tedy attachment prohlubuje. Je jím prohloubena interakce lásky a péče.
- **2. fáze** trvá od 3. do 6. měsíce – dítě se v této fázi již zaměřuje na známé lidi. Již jsou evidentní diferencované sociální reakce. Děti se smějí jen na známé lidi. Jedná se o nejzásadnější období pro vývoj attachmentu.
- **3. fáze** trvá až do tří let. Vztah je již navozen. Je intenzivní a výjimečný. Pozitivním důkazem attachmentu je strach z cizího, který se stupňuje kolem 7. až 8. měsíce. Lezení za rodičem, který se vzdaluje. Dítě, které si navodilo vztah k matce, vnímá matku jako bezpečnou základnu – tzv. secure base, ze které má možnost provádět průzkumy okolí. Dítě si musí vytvořit představu, že matka je vždy dosažitelná a vnímavá.
- **4. fáze** trvá od tří let do konce dětství – partnerství: dítě v podstatě chápe matku jako možnou partnerku. Nehledá pouze její blízkost. Je schopno vnímat její cíle a plány.

Pokud se vztah nenaváže, je možná určitá psychoterapie, ale nelze nahradit již uběhlých kritických 8 – 9 měsíců.

Separace

Bowlby- reakce- 3 fáze

- **1. Bezpečné přimknutí** – jakmile dítě vstoupilo do místnosti, bylo vidět, že používalo matku jako bezpečnou základnu; po odchodu matky bylo dítě úzkostné a při návratu běželo ihned k ní.
- **2. Úzkostné vyhýbavé přimknutí** – děti vypadaly, jako by byly na matce nezávislé. Když se matka vracela, byly na ni rozzlobeny, že odešla. Nechtěly do náruče. Zjistila se u nich jistá míra emocionálních obtíží. Matky odmítající a necitlivé. Děti se na ně nemohou spolehnout, a proto jednájí defenzivním způsobem.
- **3. Úzkostné ambivalentní přimknutí** – děti lpěly na matce a nechtěly se pustit. Neprozkoumávaly okolí. Když matka odešla, byly skutečně rozrušené a rozčílené. Když přišla a chtěla je vzít, tak jednaly velmi ambivalentně. Na jednu stranu měly radost, že přišla, a na druhou stranu zlost, že odešla a nechala je nebo nezůstane. Nevypočitatelnost reakce matky.

Kognitivní vývoj - Jean Piaget

Hledá odpovědi na otázky – Jak dítě chápe svět? Jak řeší problémy?
Jak se učí? Jakou má představivost? Jak plánuje předem své akce?
Jak se v prvním roce vyvíjí základy myšlení? ...

Jean Piaget (1896-1980), švýcarský dětský psycholog – zdrojem inteligence je skutečná činnost dítěte, která zprostředkuje jeho styk s okolím:

ASIMILACE – organismus působí na okolní předměty tak, že si je přeměňuje podle své povahy

AKOMODACE – prostředí působí na organismus, který se pod jeho tlakem mění

V prvním roce života dítěte je tzv. senzomotorická inteligence, myšlenkové operace jsou vázány na skutečně prováděnou činnost, na přímé vnímání a na motorické akty.

Stadia senzomotorické inteligence

Od 1 do 4 měsíců:

dítě začíná koordinovat vrozené reflexy a procvičené odpovědi – to, co má v ruce a čím pohybuje, na to se dívá; co drží v ruce, strká do úst a saje. Přírůstky zkušenosti.

Mezi 4 a 8 měsíci:

dítě začíná předvídat následky své činnosti, začíná záměrně opakovat akty, které dříve vyvolaly zajímavé dění. Na počátku je výsledky své činnosti překvapeno a několikrát opakuje celou proceduru. KRUHOVÁ REAKCE jako aktivní reprodukce výsledku, který byl poprvé získán náhodou.

Mezi 8 a 12 měsíci:

dítě začíná rozlišovat mezi prostředkem a cílem, začíná užívat způsobů chování ustálených v předchozím období. Začíná chápat trvalost předmětu v čase. Předmět schovaný za příkrývkou aktivně hledá odstraněním příkrývky.